

at der absolut maa gaa en stor Arbejdskraft til Spilde af forskellige Grunde. Manden, Familien, Betjeningen kræver et stort Personale, der i og for sig ikke er produktiv, men som alligevel skal opholdes og ernæres. Hele Bedriften, Arbejdsfordelingen kan aldrig blive saa praktisk indrettet i de store Forhold som i, hvad jeg vil kalde de naturlige. Man kan naturligvis diskutere om, hvor Grænsen er. Jeg anser den for at være ved de smaa Bøndergaardene. Det er en Side af Sagen, der gør, at det store Landbrug efter min Mening ikke er nationaløkonomisk anbefalelsesværdigt. Den anden Side er den, hvad Herremændene ogsaa indrømme, at der i Øjeblikket er en Produktionsudvikling, hvor de ikke kunne følge med. Det er Om sætningen af Korn til foræblede Produkter. Vi vide jo meget godt, at i Praksis maa alle Herremændene, i alt Fald endnu, indrette sig paa Kornsalg. Derfor er det ikke saa underligt, om de en Gang imellem kunne skæve lidt til en Korntold, som mulig nok kunde være til en lille Fordel for dem, fordi de af andre Grunde have Bedriften indrettet saadan, at de ere affkaarne fra som andre at benytte for det første Opførdning af deres egne Sædarter og for det andet Tilførsel af andre Kornsorter i det Omfang og med den Fordel, som det naturlige Landbrug kan. Derfor tror jeg, at nationaløkonomisk maa Udviklingen for Landbrugets Bedkommende gaa i Retning af at blive af med det store i og for sig uproduktive Landbrug, medens Udviklingen paa Industriens Omraade lige saa sikkert gaar i Retning af at samle Arbejdet paa Masseproduktion, de bedste Maskiner, den hensigtsmæssigste Driftsordning, de mest udviklede tekniske Hovedledere af Arbejdet, og hvad der for øvrigt i den Henseende kan gøres. Vejen, ad hvilken Udviklingen maa frem, er at koncentrere og samle Arbejdet i Storindustri. Derfor staa disse to Erhverv — og flere andre kunne delvis ses i Sammenhæng dermed — paa forskellige Standpunkter. Men naar det er Tilfældet, fører det mig ganske naturligt over til en anden Slutning. Naar vi nu skulle fare med Lempe over for Bestyttelsen, hvad vi jo gøre, kun rette de værste Mangler og overhovedet søge at komme til Indskrænkninger i den uden at gribe revolutionært ind i hele Forholdet, hvad maa saa Supple-

mentet dertil være? Hertil svarer jeg ubetinget: Supplementet er en Formue- og Indtægtskat, thi under de nuværende Statsformer og Produktionsforhold kan det ikke være andet, end at Maalet maa være Centralisation af Arbejdsvirksomhederne paa enkelte Opgaver og disse drevne til største Fuldkommenhed. Det bevirker netop en Op-hobning af Kapital; det kan ikke være andet. Fabrikvirksomheden maa drives netop ud fra det Synspunkt, at den skal samle sig om Hovedopgaverne og drive Masseproduktion; men derved fremmes nødvendigvis Kapitalismen, det kan ikke være andet, og Overfluddet maa ogsaa blive ret betydeligt. Nu er det ganske sikkert, at det er ikke alle Fabrikanter, der blive Millionærer, ja ikke en Gang velhavende, men saadan gaar det jo hele Verden igennem, at der maa være noget, som mislykkes. Sikkert er det, at der i Industrien arbejdes under helt andre Forhold og maa lægges Planer om et større Overflud end inden for andre Erhverv, ogsaa det naturlige Landerhverv. Der kunne Folk nogenlunde beregne deres Stilling, hvad de skulle svare, hvad de skulle bruge, og hvorledes de kunne indrette sig. Selvfølgelig komme Konjunkturerne her til at spille en Rolle, og det er det, som har trykket Forholdene i de senere Aaringer i en meget væsentlig Grad, men det er dog overfluelige Ting. Forholdene ud-ligne sig paa en rimelig Maade. Men derimod er ved industrielle Anlæg Risikoen saa stor og Udsigterne saa svævende, at det er temmelig umuligt for en Mand at overse det. Han kan saaledes godt komme til at løbe en stor Risiko, og en Gang imellem kan han komme ind paa et industrielt Foretagende, hvor han kan brække Halsen. Det sker jo en Gang imellem, det kan ikke være andet. Men naar saa et saadant industrielt Foretagende lykkes, naar Fabrikanten er heldig nok til at finde den rette Metode, det rette Marked og de netop for ham gunstige Forhold i alle Henseender, bliver han Kapitalist. Nu er Formen for en stor Del bleven den, at vore industrielle Anlæg gaa over paa Aktieselskaber, men det bliver dog det samme Erhverv, som naturlig vil være af den Bestaaffenhed, at der derved vil samles Kapital. Formuerne nivelleres ikke der i samme Grad som inden for det øvrige Samfund. Disse Betragtninger føre saa ganske naturligt der-